

Congrés "El Baix Llobregat a debat"
Taula rodona: "Construcció social del Baix Llobregat"
Dimarts 3 de maig de 2016, 19 hores
Masoveria de Can Tinturé. Esplugues de Llobregat

LA CONSTRUCCIÓ SOCIAL DEL TERRITORI

Emilio Palacios

Fundació Utopia-Joan N. García Nieto d'Estudis Socials del Baix Llobregat

Els estudiosos de la sociologia defensen que el territori és una construcció social i analitzen quins són els processos dialèctics mitjançant els quals s'arriba en aquesta construcció. D'altra banda, estudis realitzats a França (GREMI, Grup Europeu d'Investigació en Entorns Innovadors) i Itàlia (*Terza Itàlia*, Desenvolupament Regional Endogen), ens demostren que el territori es "una construcció social, que resulta d'un procés de coordinació d'actors, que treballen junts per resoldre necessitats de construcció i articulació, tot generant una dinàmica pròpia".

Com a moderador d'aquesta taula, em pertoca situar el seu contingut. Ho faré tot considerant que el nostre territori, el Baix Llobregat, és resultat d'un procés de diàleg, comunicació i comprensió que va culminar en el constructe social que encara és.

Decennis en darrera, vàrem assistir a l'emergència d'un nou paradigma social, econòmic i polític, que contribuí a la creació de la ciència regional. Encara avui, el territori és considerat com el "gran descobriment" de la ciència i la política regional i local. Segons alguns sociòlegs, "ara, és el moment en que el territori pot incidir en la regulació global del sistema socioeconòmic en el marc de la dialèctica local / global". Per a la politòloga francesa Elisabeth Guigou, la globalització social, política i econòmica condueix a una creixent regionalització del comportament.

Des d'aquesta visió, Guigou suggereix quatre principals raons – que es donaven als anys 80 del segle XX i es donen avui - per a entendre aquesta tendència cap a lo local:

- a. la mobilitat que exigeix l'economia mundial planteja al seu torn la necessitat d'arrelament;
- b. la fugacitat del temps i de les coses genera la necessitat d'identificació;
- c. l'homogeneïtzació estandarditzada demanda diferenciació;
- d. la globalització dels mercats dona més valor a l'economia local.

El territori regional / local és així l'invers de la globalització, poc preocupada pels contextos geogràfics i culturals locals.

1. El primer pilar de construcció social del territori: la coordinació dels actors

Sense coordinació entre actors el territori està condemnat a seguir sent un espai passiu que pateix canvis i limitacions generats per l'entorn extern.

Avui, degut a les tecnologies, als mitjans de comunicació i als sistemes de transport, el món s'ha obert i s'ha comprimit alhora, tot posant en relació pobles i cultures abans separats i generant uns fluxos humans i comercials que superen totes les fronteres. Totes aquestes relacions i fluxos es conciten de manera principal en els espais locals.

La política, la família, la religió, el sentiment de classes, que eren eixos estructuradors de la societat i de la identitat, no susciten avui les lleialtats a les que estàvem acostumats. Malgrat que d'altres es mantenen (com ara, la llengua i la tradició), apareixen nous catalitzadors capaços d'actuar com a força de cohesió del territori.

Ara bé, la construcció social del Baix Llobregat es produí mercès a la coordinació a escala múltiple d'actors públics i privats al voltant d'una idea i un projecte territorial - del projecte territorial que va significar el Baix Llobregat -. Aquesta coordinació comptà, a parer meu, amb un seguit de valors en els quals van convergir els diferents actors:

- Drets i deures democràtics.
- Solidaritat.
- Igualtat.
- Sentit de pertinença i futur compartit.
- Reconeixement de la diversitat.
- Gestió i cerca de solució de conflictes i necessitats.
- Participació.
- Relacions positives entre persones, grups, entitats, moviments, representacions polítiques, acció sindical...

2. En segon pilar de la construcció social del territori: la valoració dels recursos

El territori i els seus recursos són construccions socials; no tots preexisteixen a l'acció dels actors.

D'acord amb els diferents corrents de pensament, el treball, el capital i les matèries primeres són els principals recursos del territori. Avui, s'afegeixen els recursos cognitius (economia del coneixement) i d'altres recursos qualifi-

cats, com ara, el paisatge, el clima, l'arquitectura, les infraestructures, l'aigua... Aquests béns públics sense valor aparent de mercat són atractius afegits, en conjunció amb les noves preocupacions de la societat.

En la construcció social del Baix Llobregat, el treball i el capital van jugar un paper cabdal.

3. El tercer pilar de la construcció social del territori: la construcció col·lectiva

Els processos de construcció territorial són el resultat d'un equilibri subtil i fràgil entre persones i interessos que representen, moments de conflicte i fases de negociació i de cooperació.

Però per gestionar aquesta alquímia i garantir el desenvolupament del territori, cal fer un acord sobre la forma d'operar i sobre els projectes futurs. El procés d'aquest acord ha de respondre a la pregunta: com construir el futur, objectius i accions a desenvolupar. En una paraula, el que es necessita és un projecte i una aliança – temporal o de llarg abast - entre les diverses parts interessades les comunitats locals, les associacions de ciutadans, els sindicats, les empreses, el tercer sector, els governs locals.

Conclusió

El territori no pot construir-se sense una mobilització col·lectiva d'actors i sense aplicació dels recursos territorials. Aquests són els pilars de la construcció territorial que he volgut posar en perspectiva. En el passat, no tan llunyà, vam ser capaços de fer-los servir de manera adient.

I de cara al futur, què. Avui, en aquesta taula rodona, intervindran persones que van participar i participen en la construcció territorial del Baix Llobregat. Els demanem que ens facin memòria d'aquella construcció i que ens situïn en el camí de la construcció territorial de demà. Com diu el document *El Baix Llobregat a debat*, que serveix de base al Congrés, "ara som en uns moments de cruïlla històrica, de debat cultural, de crisi econòmica, social i de model territorial i ens cal copsar el present i projectar el Baix Llobregat del futur sense oblidar el passat".